

11. *Scotus sensisse videtur contra assertionem.*— Contra hanc vero sententiam sensisse videtur Scotus in 3, d. 25, q. 2, ubi directe contra D. Thomam contendit non esse necessarium in voluntate habitum infusum, qui sit principium voluntatis credendi. Consequenter vero id probat, quia ad credendum non est necessaria voluntas credendi, quæ ex gratia fiat, ac subinde quæ supernaturalis sit, quia ad credendum ex fide infusa, vel nulla voluntas necessaria est, sed sufficit ut voluntas non contradicat; vel, *esto*, inquit, *requiratur motio positiva voluntatis, etiam sufficit voluntas ad sic movendum in puris naturalibus*, per quæ verba non solum habitum, sed etiam principium supernaturale, omneque speciale auxilium excludit. Potestque hæc sententia vulgari objectione suaderi, quia interdum movetur homo ad fidem per voluntatem peccaminosam: talis autem voluntas non potest esse ex gratia: ergo non oportet voluntatem credendi semper esse ex gratia. Minor videtur per se nota, quia mala voluntas non potest esse ex inspiratione divina: *Gratia enim Dei* (ut Aug. lib. de Grat. et lib. arb., c. 15, dixit) *semper est bona, et per hanc fit ut homo sit bonæ voluntatis*. Et ideo etiam lib. 2 contra duas epist. Pelag. dixit: *Cupiditas boni a Deo non esset, nisi bona esset*. Majorem autem propositionem indicat Augustinus, lib. de Catechizand. rudib., c. 17, dum dicit aliquos fieri Christianos propter humanum honorem, vel aliam temporalem cupiditatem, qui actus malus est.

12. *Ad Scotum quid imprimis dicendum.*— Ad Scotum respondemus imprimis, ejus responsionem procedere ex quibusdam fundamentis parum consentaneis veris de gratia principis; ille enim opinatur fidem infusam supponere fidem acquisitam; imo actum fidei infusæ esse eundem in substantia et entitate, solumque differre in aliquo modo quem actus fidei Christianæ habet ab habitu infuso. Hinc ergo, in citato loco, dixit Scotus ad fidem acquisitam articulorum fidei sufficere voluntatem naturalem moventem intellectum, post illam vero fidem vel non esse necessarium voluntatis actum ad credendum fide infusa, vel esto requiratur, eamdem voluntatem ex puris naturalibus elicitam sufficere. Hæc autem doctrina probanda non est, quia sapit Semipelagianum errorem. Unde quidquid sit, an actus fidei infusæ et acquisitæ differant in substantia actus, quod postea videbimus, et an acquisitus ad infusum supponatur, quod ad præsens non refert, et in propria materia tractandum

est, ut certum supponimus ad credendum fide infusa, necessariam esse positivam motionem voluntatis per affectum credendi. Nam hoc aperte supponitur in dicto canone Concilii Arausicani, dum affectum credendi initium fidei vocat, vel saltem cum numerat ut necessario conjunctum cum actu credendi. Denique idem docet sæpius Augustinus, præsertim de Prædestinat. Sanctor., cap. 5, et in fine quæst. 2, ad Simplician., et tract. 26 in Joann., quem locum late expendit et defendit Prosper ad Excerpta Genuens., cap. 4. Idemque supponit Fulgent., de Incarnat. et grat., cap. 17; Bernard., lib. 5 de Considerat., cap. 6. Hoc ergo posito, certum est illam voluntatem debere esse divinitus inspiratam, ac subinde non posse haberi ex puris naturalibus, ut probatum est. An vero possit Scotus aliquo modo excusari, paulo inferius dicam.

13. *Deinde ad objectionem pro illo quid nonnulli respondeant.*— Ad objectionem vero aliqui putant posse eundem actum ex objecto bonum fieri malum ex relatione ad pravam finem, retenta bonitate quam ex objecto habet. Juxta quam sententiam consequenter dici potest eandem voluntatem credendi, etiamsi ex gratia sit, et inde habeat bonitatem sui ordinis, posse accidentaliter male fieri ex relatione ad malum finem. Ego vero sententiam illam in universum falsam esse censeo, maxime vero in actibus supernaturalibus a voluntate elicitis, quos ab omni macula puros esse necesse est, quia revera non possunt ex malo fine imperari, de quo latius in 1. 2, q. 18.

14. *Vera responsio.*— Respondeo ergo negando minorem; nam si voluntas movens ad credendum sit ex motivo humano, non sufficit ad credendum, sicut oportet, nam illud motivum non solum debile est, sed etiam potest inducere ad non credendum; unde aiebat Christus, Joan. 5: *Quomodo potestis credere, qui gloriam invicem accipitis?* vel certe potius inducit ad fingendum quam ad credendum. Unde Augustinus, dicto lib. de Catechizand. rudib., cap. 5: *Qui aliquid (inquit) expectando ab hominibus, quibus se aliter placiturum non putat, aut aliquid ab hominibus incommodum evitando, quorum offensiones aut inimicitias reformidat, vult fieri Christianus, non fieri vult sed potius fingere: fides enim non est salvandi corporis, sed credentis animi.* Unde licet dicto cap. 17, in principio, dicat esse aliquos qui propterea volunt esse Christiani, ut promereantur homines a quibus aliqua temporalia expectant, aut ne offendant

quos timent, paulo inferius indicat eos irridere Christianum nomen, et simulato corde intrare in Ecclesiam. Ideoque eos distinguit ab illis qui, meliore spe, et ex timore Dei, volunt fieri Christiani, simul vero id faciunt, *ut feliciores sint in rebus terrenis, quam illi qui non colunt Deum*, de quibus ait, *meliori spe esse*, quia vere et non fecte fiunt Christiani, *sed non cum minori periculo*, quia si postea temporalia non consequantur, et alios impios videant in temporali felicitate excellere, perturbantur, et facile a fide deficiunt. Hi enim non moventur ad fidem primario ex intentione temporalium, sed tantum concomitanter et secundario, et ideo potest in eis esse voluntas bona et supernaturalis credendi, conjuncta alteri, vel pravæ, vel indifferenti.

15. *Progreditur proxima responsio.*— Denique accidere etiam potest ut sine fide vera et Christiana velit quis vere et non fecte baptizari, vel ad summum credendo fide quadam humana. Et tunc, cum ille non credat sicut oportet ad salutem, non oportet ut ex voluntate supernaturali et honesta veniat ad baptismum, et nihilominus vere fiat Christianus quoad characterem quia ad hoc sufficit quod voluntatem habeat recipiendi baptismum, nam qualiscumque sit illa voluntas, sacramentum erit validum. Adde præterea sermonem esse de voluntate credendi, quæ determinet intellectum quoad specificationem actus, eumque reducat ab infidelitate ad fidem, ut Arausicanum Concilium dixit. Nam si loquamur de homine jam credente et assuefacto ad exercendum actus supernaturales, accidere potest ut ex humano tantum motivo applicetur ad considerandum de rebus fidei, et quod tunc eliceat actus veros et supernaturales fidei ex usu et habitu, etiamsi tunc non habeat in voluntate peculiarem actum supernaturalem, et hoc modo posset excusari Scotus in loco supra citato. Nam aperte loquitur de homine habente jam habitum fidei infusæ, et de illo ait, posito credibili præsentis, posse per habitum fidei infusæ credere vel non contradicente voluntate, vel per naturalem voluntatem applicantem intellectum ad intelligendum, *dummodo*, inquit, *in intellectu sit habitus inclinans intellectum in illud*. Tunc enim illa voluntas non est proprius affectus credendi, de quo locutus sumus, sed est generalis voluntas operandi circa materiam, quæ jam supponitur credita, et ideo inferioris rationis esse potest.

16. *Secunda assertio.*— Dico secundo, non

solum voluntatem credendi, sed etiam initium voluntatis esse ex gratia, seu potius esse peculiarem gratiam Dei gratis omnino collatam. Hæc assertio etiam est contra Semipelagianos, nam licet forte aliqui eorum sentirent illam voluntatem credendi esse ex auxilio gratiæ, semper dicebant præcedere ex parte nostra aliquid initium illius auxilii, ratione cujus principii illa voluntas sit in potestate nostra, sive illud principium sit aliquid humanum desiderium, petitio, vel aliquid ejusmodi, ut ex Augustino, Prospero et Hilario ex dictis in l. 4 satis constat. Contra hos vero definita est assertio in can. 5 Concilii Arausicani, si initium de quo ibi est sermo ab actu et voluntate credendi distinguatur. Quia vero probabilius videtur ibi Concilium voluntatem credendi vocasse initium fidei, et consequenter de eo quod præcedit voluntatem illam ibi nihil dixisse, ideo ulterius ponderandum est in eodem canone definiri voluntatem illam fieri in nobis, *per gratiæ donum, hoc est, per inspirationem Spiritus Sancti corrigentem voluntatem nostram, etc.* Ergo intelligit Concilium inspirationem illam esse principium illius voluntatis: illa autem non est ex nobis, sed ex Spiritu Sancto. Item dum ait esse gratiæ donum, aperte docet non esse ex ullo merito nostro, quia si ex merito, jam non est gratia. Et in canon. 6 et 7, evidentius ostendit gratiam illam, per quam fides vel affectus ad illam, in nobis gignitur, non dari nobis propter humanam invocationem, vel aliquid simile, ac subinde quidquid præcedit, per se conferens ad talem affectum, ex gratia esse. Expresse etiam Concilium Tridentinum, sess. 6, cap. 5, dicit exordium justificationis sumi ex vocatione divina, loquitur tamen de tota justificatione, ut a fide incipit, ut patebit statim ex cap. 6.

17. *Illustratur ampliusque suadet assertio.*— Præterea declaratur assertio ex re ipsa, nam hoc initium voluntatis credendi nihil aliud est nisi gratia vocationis, et non tantum externæ, sed etiam internæ, per quam et intellectus suadet, et voluntas paulatim attrahitur ut velit, quam interdum vocat Augustinus internam doctrinam, sæpius vero gratiam vocationis, quam ubique plurimum commendat et exaggerat, præsertim dicta quæst. 2 ad Simplician., et lib. de Prædestin. Sanctor. At vero illa vocatio est ex pura gratia Dei, imo est ipsa prima gratia auxilians; ergo initium voluntatis credendi est gratia, et ex gratia seu gratuita voluntate Dei. Quod optime

confirmat August., lib. de Prædestin. Sanctor., cap. 2, et illo 2 Corinth. 3: *Non sumus sufficientes cogitare aliquid ex nobis, quasi ex nobis*, aliquid, scilicet, ad salutem conferens; sed principium illius voluntatis est aliqua pia et sancta cogitatio multum saluti proficua, quia credere, inquit, est cum assensione cogitare, et quia nemo credit, nisi prius cogitet esse credendum; ergo illa cogitatio, seu illud principium voluntatis erediendi, non est ex nobis, sed ex Dei gratia. Et in cap. 4 idem confirmat ex illo 1 Corinth. 4: *Quid habes quod non accepisti?* nam illud initium aliquid est, et magni momenti. Nam ante prædictam voluntatem, necesse est habere hoc iudicium, *credendum est*, vel, *expedit credere*; hoc autem aliquid est, et magni momenti ad negotium salutis: est ergo gratia, seu ex gratia. Item cum voluntas per illum affectum eleveatur supra totum ordinem naturæ, necesse est ut præcedat in intellectu illuminatio sufficiens: illa ergo non potest esse ex natura, sed ex gratia. Hic autem incurrerent gravissimæ difficultates de illo iudicio, quale et quomodo sit supernaturale, et ad quam virtutem pertinet: sed hæc pertinent ad materiam de fide. Item occurreret difficultas, quomodo illud initium sit in potestate hominis, et an detur facienti quod in se est per vires naturæ. Hæc vero in libro 4 explicabitur.

CAPUT IV.

AN ACTUS FIDEI SIT IN SE ET IN SUBSTANTIA SUPERNATURALIS, ET TRACTATUR PRIMA SENTENTIA.

1. *Præsentis quæstionis introductio.* — Non possumus convenienter exponere qualis sit gratia ad actum fidei necessaria, seu qualis et quanta sit hæc necessitas, nisi prius qualis sit supernaturalitas actus fidei declaremus. Et ideo ab hac quæstione initium sumimus. Quæ quidem versari potest de omnibus actibus in se supernaturalibus, quales sunt actus omnium infusarum virtutum, unde posset merito quæstio in genere disputari; habet tamen in singulis generibus seu speciebus peculiarem difficultatem, et ideo commodius visum est speciatim in singulis, prout materia postulaverit, illam tractare. Quia vero fides prima est harum virtutum, circa illam attingemus ea quæ omnibus generalia sunt, et quæ propria fidei esse videbuntur; de cæteris autem brevius, quæ ad singula peculiariter pertinuerint, expediemus.

2. *Prima et vulgaris acceptio actus quoad substantiam et quoad modum.* — Prius autem, ne de nominibus sit controversia (ut in hoc puncto specialiter esse solet), explicare oportet quid per substantiam, quid vero per modum actus intelligamus, et consequenter quid sit actus in substantia, vel tantum in modo, distingui. Potest enim per substantiam actus, vel generalis aliqua ratio in tali actu inventa, vel tota species ac entitas actus significari. Priori modo dicere possumus substantiam charitatis esse quod sit amor; posteriori autem modo dicemus substantiam charitatis non in amore tantum, sed in tali specifico ac perfecto amore positam esse. Atque eadem proportione modus actus dici potest, vel modus essentialis, quia per differentiam specificam genus contrahitur et quasi modificatur, vel modus accidentaliter, quia additur entitati actus in sua specie jam plene constituti. Si ergo substantia actus pro genere sumatur, clarum est actus supernaturales non esse in substantia supernaturales, sed ea potius cum actibus naturalibus convenire, nimirum in genere cognitionis, vel assensus, vel amoris, vel spei, vel in alia simili. Etenim si hanc convenientiam non haberent, non possent esse actus elicti a nostris potentiis, quia potentia non possunt elevari extra sua objecta saltem universalissima, et consequenter neque ad actus qui sub his generibus non contineantur, ut recte notavit Cajetanus 2. 2, q. 171, art. 2, circa ad 3. Sic autem sumpta substantia actus, dicuntur hi actus supernaturales quoad modum, quatenus differentia specifica dicitur modificare genus. Accipi autem vulgo solere actum quoad substantiam, pro actu considerato secundum rationem generalem assensus vel amoris circa tale objectum, notat Molina in Concordia, quæst. 14, art. 13, disp. 15, § Tertium.

3. *Acceptio altera et huius loci propria actus quoad substantiam.* — Hic autem non in hoc sensu loquimur, sed illos actus quoad substantiam supernaturales vocamus, in quibus genus cognitionis vel amoris contrahitur essentialiter per differentiam superioris ordinis, id est, quæ ad quemdam rerum gradum ordinem naturalem superantem pertinet, ideoque ad illum elevat ipsos actus. Unde fit ut nec a nostris potentiis, nec ab Angelicis, nec fortasse ab ullo intellectu creabili, per vires naturales elici possint. Tunc autem talis actus totus est supernaturalis quoad substantiam, id est, quoad suam entitatem, quia (ut dixit) differentia specifica elevat genus cognitionis vel

amoris ad supernaturalem ordinem, et ita tota entitas est supernaturalis, quia in re non est distinctio actualis inter genus et differentiam, et indivisibilis entitas non potest esse in diversis ordinibus, naturali et supernaturali. Quo fit ut genus cognitionis vel amoris de se nec naturale sit, nec supernaturale, sed abstrahens, quia contrahi potest per differentiam utriusque ordinis, sicut substantia abstrahit a spirituali et materiali.

4. *Et quoad modum.* — Et hinc facile declaratur quid sit actum esse naturalem quoad substantiam, et supernaturalem quoad modum. Dicitur enim actus naturalis, non prout naturale distinguitur a libero, nam actus etiam ordinis naturalis liberi esse possunt, imo tales esse debent ut sint morales, sed naturale hic a supernaturali distinguitur. Unde tunc actus est in substantia naturalis, quando constituitur essentialiter per specificam differentiam ordinis naturalis; nam inde fit ut actus in tota sua physica entitate et in re ipsa naturalis sit, et consequenter sit aptus elici a naturali potentia per vires naturales ejus. Quoad modum vero esse potest supernaturalis, vel in fieri tantum, quia, scilicet, fit modo præternaturali, seu ab alia causa quam a naturali, seu non servato ordine naturalium causarum, sicut est oculus restitutus cæco miraculose, et homo resuscitatus; vel potest esse effectus supernaturalis quoad modum in facto esse et in termino, videlicet, quando naturali entitati actus additur modus qui non possit nisi supernaturaliter fieri; tunc enim actus tali modo affectus dicitur in se supernaturalis quoad modum, seu in facto esse. Hic autem modus tunc est proprius et realis, quando est intrinsecus actui, et illi in re ipsa quasi adhærens accidentaliter, ut est, verbi gratia, intensio actus, vel si qua alia similis proprietas in his actibus inveniri potest. Præter hunc autem intrinsecum modum, excogitatum est aliud genus modi extrinseci, seu moraliter tantum convenientis actui quasi per extrinsecam denominationem, ut est honestas aliqua vel supernaturalitas per relationem ad finem extrinsecum, vel ratio meriti proveniens tantum ex extrinseca Dei acceptatione vel ordinatione; nam si proveniat ex interna dignitate actus, jam illa erit vel substantia, vel realis proprietas, et intrinseca ipsi actui.

5. *Prima sententia de actu Fidei, quod sit in substantia sua naturalis.* — Cajetanus hanc opinionem tribuit Scoti. — His ergo positis, fuit olim sententia ab scholasticis Theologis

valde recepta, actum fidei Christianæ esse in substantia sua naturalem, ita ut si entitas actus præscindatur ab omni alio modo, possit ab intellectu produci suis viribus naturalibus, et similiter voluntas credendi possit a sola voluntate pro sua libertate fieri, præmissa tantum sufficienti propositione objecti, absque alia illuminatione, inspiratione, aut excitatione gratiæ, præter eam quæ ex tali propositione externa objecti naturaliter potest in interioribus potentiis resultare. Solet hæc sententia Scoti tribui, ex alio universali principio, nimirum, quia creditur in prima quæstione Prologi dixisse nullam esse formam in se supernaturalem secundum entitatem suam. Ita illum intellexit Cajet., 1 part., quæst. 1, art. 4, et tom. 1 Opuscul., tract. 3 de Potentia neutra, quæst. 2, quem aliqui moderni sequuntur. Ex quo universali principio optime sequitur fidei actum, cum sit forma quædam creata, non esse in se et in substantia supernaturalem.

6. *Prædictam opinionem non docuisse Scotum ostenditur.* — Ex primo capite. — Verumtamen nec Scotus illud principium universale posuit, nec potest cum doctrina ejus in aliis locis subsistere. Primum patet, quia in illa quæst. 1, in § Antequam, vers. Ad propositum, solum dicit actum seu formam dupliciter posse dici supernaturalem, scilicet, vel respectu agentis, vel respectu recipientis, et priori respectu fatetur posse esse supernaturalem, quia potest præter cursum naturalium causarum fieri, ac subinde supernaturali modo. Respectu vero recipientis, dicit omnem formam posse dici naturalem, si naturalem potentiam respiciat, quia et potentia naturaliter inclinatur ad quæcumque perfectionem suam, et forma naturaliter perficit ipsam. Et in eodem sensu dicit ibidem in particulari de actu cognoscendi, comparando intellectum possibilem ad notitiam actualem, nullam esse cognitionem supernaturalem intellectui respectu illius, quia omni cognitione perficitur, et ad omnem inclinatur, ac proinde solum esse posse cognitionem supernaturalem respectu agentis. Unde cum fides sit cognitio quædam; idem necesse est de illa sensisse. At vero ex his non sufficienter colligitur, ex sententia Scoti, nullum actum intellectus esse in se supernaturalem, alioqui etiam visio beatifica non esset supernaturalis forma intellectus, quod non solum est in se omnino falsum, sed etiam contra doctrinam ejusdem Scoti in 4, dist. 49, quæst. 11. Deinde etiam habitus fidei infusæ